

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Garantipensionsutredningen (S 2018:14)

Beslut vid regeringssammanträde den 31 oktober 2019

Utvidgning av uppdraget

Regeringen beslutade den 4 oktober 2018 kommittédirektiv om en översyn av garantipensionens konstruktion ur ett internationellt perspektiv (dir. 2018:106).

Utredaren får nu i uppdrag att ta ställning till om och hur de nuvarande kraven på försäkringstid för rätt till garantipension bör anpassas med anledning av riksdagens beslut om att införa en riktålder i pensionssystemet.

Utredaren ska även överväga att avskaffa eller förändra den särregel som gör det möjligt för vissa försäkrade att tillgodoräkna sig bosättningsstid i tidigare hemland vid beräkning av garantipension, garantipension till omställningspension samt sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garanti-ersättning.

Utredaren ska också överväga om det fortsatt är motiverat att ha ett undantag som möjliggör att försäkringstid som legat till grund för sjukersättning kan användas för att beräkna försäkringstid för garantipension.

Vidare ska utredaren föreslå en utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning som långsiktigt fungerar utifrån de ändrade förutsättningarna som EU-domen medför och som samspelar med garantipensionen.

Förslagen ska inte medföra ökade kostnader för statens budget.

Utredningstiden förlängs i och med det utvidgade uppdraget. Uppdraget ska i stället slutredovisas senast den 31 maj 2020. Ett delbetänkande avseende delarna i de ursprungliga direktiven ska dock lämnas senast den 29 november 2019.

Uppdraget att se över kraven om försäkringstid för rätt till garantipension

Riksdagen har beslutat om att en riktålder införs i pensionssystemet (se. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). Riktåldern ska fungera som ett riktmärke för de individuella pensionsbesluten och räknas upp med hänsyn till medellivslängdens utveckling. I promemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2) som legat till grund för beslutet föreslås att åldersgränsen för när bl.a. garantipension tidigast kan lämnas ska höjas från 65 till 66 år 2023. I promemorian föreslås även att åldersgränsen år 2026 ska knytas till riktåldern, vilket innebär att åldersgränsen för att ta ut garantipension då bedöms bli 67 år.

För rätt till oreducerad garantipension krävs det i dag 40 års försäkringstid i Sverige från det kalenderår den pensionssökande fyllt 16 år till och med det kalenderår hon eller han fyllt 64 år. När åldersgränsen för att ta ut garantipension höjs (och senare kopplas till riktåldern) innebär det att åldersgränsen på 64 år för att tillgodoräkna sig försäkringstid för garantipension inte kommer att överensstämma med gränsen för när garantipension tidigast kan lämnas. Om åldersgränsen för tillgodoräknande skulle kopplas till gränsen för när garantipensionen tidigast kan tas ut (och senare kopplas till riktåldern), skulle det innebära att det succesivt kommer att bli fler som får tillgodoräkna sig full (40 års) försäkringstid.

Utredaren ska därför:

- analysera och ta ställning till om kravet på 40 års försäkringstid för oreducerad garantipension fortsatt är rimligt, likaså om åldersgränserna inom vilka försäkringstid kan tillgodoräknas bör ligga fast,

- föreslå hur regelverket för försäkringstid och åldersgränser för tillgodoräknande av försäkringstid bör anpassas för att korrespondera med de höjda åldersgränserna i pensionssystemet, om utredaren enligt punkten ovan bedömer att anpassningar bör göras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att överväga att avskaffa eller förändra särregeln för vissa försäkrade att tillgodoräkna sig bosättningstid i tidigare hemland

Garantipension, garantipension till omställningspension samt sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning är bosättningsbaserade förmåner. För att ha rätt till oreducerad garantipension eller sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning krävs att en person uppfyller kraven på bosättning, dvs. har en försäkringstid på minst 40 år.

I beräkningsreglerna av försäkringstid för garantipension, garantipension till omställningspension och sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning finns ett undantag som innebär att tid när den försäkrade inte har varit försäkrad i Sverige på grund av bosättning i ett tredjeland ändå räknas som faktisk försäkringstid. Undantaget gäller tillgodoräknande av bosättningstid i vissa fall, beroende på skälet för uppehållstillståndet och regleras i socialförsäkringsbalken. Motivet till införandet av undantaget var att de flyktingar och skyddsbehövande som har mycket starka skäl att lämna sitt hemland i regel också förlorat sina pensionsrättigheter i hemlandet (prop. 1992/93:7). Nya omständigheter, t.ex. införandet av äldreförsörjningsstödet för personer över 65 år, har gjort att denna ordning kan vara svår att försvara ur ett likabehandlingsperspektiv. Särregeln kan även vara svår att försvara vid jämförelse med personer som invandrar av andra skäl eller personer som är födda i Sverige men som har bott i ett tredjeland. Det är viktigt för trovärdigheten i socialförsäkringssystemet att reglerna är så lika som möjligt för alla och att ingen särbehandlas.

Det följer även av socialförsäkringsbalken att för enskilda som har fått hel sjukersättning så kan försäkringstiden som legat till grund för sjukersättningen också ligga till grund för garantipensionen. Undantaget härrör ursprungligen från regelverket för folkpension. Syftet med bestämmelsen var att den utgående förtidspensionen (nu sjukersättning) inte skulle minskas på grund av ändrad andelsberäkning när personen fyllde 65 år. Eftersom det var

många år sedan undantaget skapades och kringliggande förmåner har förändrats finns det anledning att se över även denna regel.

Sammantaget medför ovanstående att villkoren för beräkning av försäkringstiden behöver ses över.

Utredaren ska därför:

- överväga om särregeln i 35 kap. 8–10 §§, 67 kap. 7–9 §§ samt 81 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringsbalken, som innebär att bosättningstid i tidigare hemland i vissa fall får tillgodoräknas som försäkringstid, ska tas bort eller förändras utifrån de nya omständigheter som uppstått sedan regeln infördes,
- överväga om det fortsatt är motiverat att ha ett undantag i 67 kap. 13 § socialförsäkringsbalken som möjliggör att en person som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyller 65 år hade rätt till hel sjukersättning, har möjlighet att räkna den försäkringstid som legat till grund för sjukersättningen som försäkringstid för garantipension,
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska genomföra uppdraget med hänsyn till internationella konventioner och regelverk samt EU-rätt.

Uppdraget att ta fram en utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning som är långsiktigt hållbar

Utredaren skulle enligt de ursprungliga direktiven med hänsyn till förmånernas syfte och konstruktion bl.a. analysera i vilken utsträckning EU-domstolens dom (C-189/16 Boguslaw Zaniewicz-Dybeck mot Pensionsmyndigheten) påverkar sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Lagstiftarens intention har inte varit att dessa förmåner ska utgöra minimiförmåner.

Utredaren ska med utgångspunkt i sin analys:

- föreslå en utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning som långsiktigt fungerar utifrån de ändrade förutsättningarna som EU-domen medför och som samspelar med garantipensionen,
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redovisa konsekvenserna för kvinnor och män, förslagets påverkan på integrationen på både lång och kort sikt samt ekonomiska och administrativa konsekvenser för kommuner och berörda myndigheter.

Utredaren ska även analysera vad ett eventuellt borttagande eller en förändring av särregeln för vissa försäkrade kan innebära för konsekvenser, i huvudsak ekonomiska, för de kommuner som haft ett högt flyktingmottagande jämfört med de kommuner som haft ett lägre flyktingmottagande.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Vad gäller uppdraget att se över kraven om försäkringstid för rätt till garantipension så ska utredaren hålla den arbetsgrupp inom Socialdepartementet som hanterar frågan om höjda pensionsåldrar informerad.

Utredningstiden förlängs i och med det utvidgade uppdraget. Uppdraget ska i stället slutredovisas senast den 31 maj 2020. Ett delbetänkande avseende delarna i de ursprungliga direktiven ska dock lämnas senast den 29 november 2019.

(Socialdepartementet)